

KLASİK ÜRETİM VE ENDÜSTRİYEL ÜRETİM

SANAYİ İNKILABI ÖNCESİNDEKİ ÜRETİM ORGANİZASYONLARI

- ☞ Manifaktür dönem
- ☞ Köleci toplum düzenidir
- ☞ Zirai üretimdi.
- ☞ Takas usulü
- ☞ Para
- ☞ Orta Çağ / lonca
- ☞ Sanayi İnkılabı

- ☐ Sanayi İnkılabı öncesindeki üretim organizasyonları kölelik düzeni, feodal düzen, atölye tipi üretim ve sonrasında manifaktür dönem olmak üzere dörde ayrılır.

Manifaktür Dönem:

Sanayi devriminin hemen öncesinde ve ilk aşamalarında, çok sayıda işçiyi bir araya toplayan, mekanik güç kaynakları ve büyük ölçüde el emeği kullanan üretim birimi ve üretimde bu yöntemin geçerli olduğu dönem.

- ☐ İnsanlık tarihinin bilinen ilk toplum yapısı **köleci toplum düzenidir**.
- ☐ Madeni birtakım araçların üretilmesi, insanın daha verimli çalışmasına ve ekonomik anlamda faaliyet alanlarını geliştirmesine imkân vermiştir.
- ☐ İlk Çağ'dan itibaren üretim çeşitlerinden biri **zirai üretimdi**. Basit tarım teknikleri ile üretim yapılırdı. Genel olarak zirai üretim, ihtiyaca yönelikti.

- ☐ Üretim araçlarının gelişmesi ile artık ürün ve depolama anlayışı gelişti.
- ☐ Üretim sonrası elde edilen ürün, beraberinde birikimi, birikim ise değişimi, değişim de para kavramını ortaya çıkarmıştır.
- ☐ Ürünleri, aynı değerdeki diğer ürünlerle değiştirmenin bir yerden sonra güç hale gelmesi (**takas usulü**), her ürünü kendi değeri ile ifade edecek bir başka değer ölçütü olan paranın ortaya çıkmasını sağlamıştır.
- ☐ Evrensel bir değişim aracı olarak **paranın** kullanılmaya başlanması, çeşitli ürünleri alıp satan, ticaret ile uğraşan toplumsal kesim olan tüccarları ortaya çıkarmıştır.
- ☐ **Orta Çağ'da** ise feodal sistem üzerine kurulu bir toplum düzeni ve üretim yapısı mevcuttu.
- ☐ Bu çağda feodal toplum yapısı içerisinde zirai alanlarda serflik düzeni ve kentsel alanlarda zanaata ve ticarete dönük **lonca** düzeni kuruluydu.
- ☐ Kentsel alanlarda statü düzenini içeren loncalar, aynı meslek veya zanaat dalında çalışan ustaların kurdukları ve egemen oldukları örgütlerdi.
- ☐ Atölye tipi bir örgütlenme temel alınmıştı, çalışma ve yaşam alanları birbirinden ayrılmamış ve çalışma zamanı da kesin sınırlar ile belirlenmemişti.
- ☐ Çalışanlar genel olarak usta kalfa ve çırak şeklinde sınıflandırılmıştı.
- ☐ **Sanayi İnkılabı** öncesinde zanaat üretimi içerisinde, el emeğine dayanan ve iş bölümüyle gerçekleştirilen bir üretim tarzı da manifaktürdür.
- ☐ Manifaktürde iş birliğinden dolayı iş bölümü kavramı yaygınlaşmış ayrıca üretkenlikte de gözle görülür bir artış ortaya çıkmıştır.

Hiçbir zaman çıktığın kapıyı hızla çarpma, geri dönmek isteyebilirsin

Don Herold

ENDÜSTRİYEL ÜRETİME GEÇİŞ

- ☞ Loncalar
- ☞ Sanayileşme
- ☞ Adam Smith “Milletlerin Zenginliği”
- ☞ 1789 Fransız İhtilali
- ☞ 1760 James Watt “Buhar Makinesi”
- ☞ 1777’de Hargrave (Hargrev), “İplik Bükme Makinesi”
- ☞ 1786’da Cartwright (Kartreyt) “Dokuma Makinesi”
- ☞ Mekanik Tohum Ekme
- ☞ Suni yem usulünü

- ☐ XVIII. yüzyıl Avrupası’nda sanayi hamleleri küçük imalathanelerin kurulmasıyla başladı.
- ☐ İmalathaneler kendine özgü bir yapı ve üretim biçimini kendi sistemlerinin dışındaki imalathanelerin açılmasını **loncalar** aracılığı ile korumaya çalıştılar.
- ☐ Şehirlerin nüfus olarak az olması **sanayileşme** için gerekli olan yeterli iş gücü potansiyelini sınırladığından imalathaneler genel olarak şehirlerde değil kırsal bölgelerde bulunuyordu.
- ☐ Sanayi İnkılabı’nın ilk dönemlerinde insan, hayvan, su ve rüzgâr gücüyle çalışan küçük tesisler ve atölyeler vardı.
- ☐ XVIII. yüzyıl, klasik üretim ile yeni üretim sistemlerinin çatıştığı bir yüzyıl oldu.
- ☐ Klasik üretim sisteminin en önemli unsuru olan loncalar, kendine has bir yapılanmaya ve üretim sistemine sahipti.
- ☐ Zaman içerisinde Loncalar **Adam Smith’in “Milletlerin Zenginliği”** adlı eserinde belirttiği gibi klasik üretim sisteminin yeni üretim yapılarını engellediğini, bu yüzden loncaların kapatılması gerektiğini fikri savunuldu.

- ☐ Sanayi İnkılabı öncesinde sosyal, idari ve dinî tarafları iyi işleyerek toplumda düzen ve ahengi sağlamış olan lonca sistemi yeni gelişmelere ayak uyduramadı
- ☐ **1789 Fransız İhtilali’nden** sonra Fransa’da loncalar kaldırılmaya başlandı.
- ☐ Loncalar diğer ülkelerde güçlerini yitirdi, İngiltere’de loncalar, 1835 yılında kaldırıldı.

✓ İngiltere’de **1760’da James Watt “Buhar makinesini”** icat etti.

- ☐ Sanayi İnkılabının başlangıcı olan bu gelişme ile İngiltere’de insan ve hayvan gücüne dayalı üretim tarzından, makine gücünün hâkim olduğu üretim tarzına geçildi.
- ☐ Makine destekli bir üretim anlayışı hızlandı.

✓ İngiltere’de **1777’de Hargrave (Hargrev), “iplik bükme makinesini”** icat etti

✓ **1786’da Cartwright (Kartreyt) ise “dokuma makinesini”** icat etti.

- ☐ Endüstriyel üretim İngiltere’den başlayarak diğer Avrupa ülkelerine yayıldı.
- ☐ Üretimin gelişmesi ve sermaye birikiminin artmasıyla iç ticaret büyüdü.
- ☐ Tekstil yanında demir-çelik sanayisi de gelişme gösteren başka bir sektör oldu.
- ☐ Yeni teknolojik buluşlar ve aletlerle üretim hızı arttı.
- ☐ Seri üretimle birlikte ürün miktarı da arttı.
- ☐ Tarımsal üretimde makineleşmede İngiltere ve Hollanda öne çıktı.
- ☐ Özellikle **mekanik tohum ekme** makinasının icadı tarımda verimliliği arttırdı.

- İngiltere'de ticari amaçlı tarım yapılmaya başlandı.
- Ticaret ve sanayi alanındaki tecrübeler tarım alanında da uygulandı.
- Hayvancılık alanında da bu dönemde önemli gelişmeler yaşandı.
- Hayvancılıkta **sunî yem usulünün** geliştirilmesiyle verimlilik arttı.
- Sanayide kullanılmak üzere işlenmemiş veya yarı işlenmiş hâlde bulunan ham madde ihtiyacı arttı.
- Üretimin birçok sahada artmasıyla birlikte ham madde, üretim ve pazar alanında sıkı bir ilişki ortaya çıktı.
- Bu ilişki gittikçe gelişen küresel ticaret alanında da görüldü.

OSMANLI DEVLETİ'NDE ENDÜSTRİYEL ÜRETİME GEÇİŞ

OSMANLI DEVLETİ'NDE ENDÜSTRİYEL ÜRETİME GEÇİŞ

☞ **Topraklar devlete ait**

☞ **Tımar sistemi**

☞ **Avrupa devletleri**

☞ **III. Selim ve II. Mahmut**

- Osmanlı Devleti'nde klasik çağdan itibaren ekonomi geniş ölçüde devlet denetimindeydi.
- Kuruluşundan itibaren devletteki en yaygın ekonomik faaliyet ziraattı.
- Bu faaliyetin temelinde **topraklar devlete ait** olmakla birlikte toprakların sürekli kullanımını esas alan tımar sistemi bulunmaktaydı.

- ✓ XVII. ve XVIII. yüzyılda yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler sonucunda **tımar sistemi** önemini kaybetti.
- ✓ Avrupa'da endüstri çağının ekonomik alt yapısı oluşken Osmanlı Devleti'nde sanayi üretimi devlet kontrolündeki loncalar aracılığıyla yürütülmekteydi.
- ✓ Lonca sistemi kapalı bir sistem olduğundan Osmanlı Devleti bu sistemin iç işleyişine fazla müdahale etmedi.
- ✓ Devlet, loncalarla birlikte üretilen malın kalite, miktar ve fiyatlarını belirledi.
- ✓ Serbest bir ticari alan oluşturulamadı.

- Avrupa'da yaşanan sorunlar ve bu sorunlara üretilen çözümler Osmanlı Devleti'nde gözlenmedi.
- Avrupa devletleri** diğer ülke pazarlarını denetim altına aldı.
- Avrupa'nın ekonomik anlayışı, imalat yoluyla üretilen malları serbest ticaret politikaları ve araçları ile dünyaya satmaktan ibaretti.
- III. Selim ve II. Mahmut** dönemlerinde sanayileşme teşebbüslerinin özünde devlet ve toplum hayatında özellikle askerî alanda başlatılan yenileşme (Nizam-ı Cedit) hareketi ön plandaydı.
- Bu dönemde kılık-kıyafet ve top-tüfek imalatına dair bir tür ithal ikameci sanayileşme vardı.
- Avrupa'daki gibi bir kaynağa ve birbirini tamamlayan tedarik zincirine sahip değildi.
- Bu yüzden sanayileşme hamleleri başarıya ulaşamadı.
- 1830'a kadar gerçekleşen bu hamlelerle birlikte kâğıt, çuha, deri, kundura ve iplik fabrikaları kuruldu.

Nankör insan, her şeyin fiyatını bilen fakat hiçbir şeyin değerini bilmeyen kimsedir.

Oscar Wilde

OSMANLI DEVLETİ'NDE SANAYİYİ GÜÇLENDİRMEYE YÖNELİK TEDBİRLER

ŞİRKETLEŞME HAREKETLERİ

- ☞ Tanzimat / şirketleşme
- ☞ Ticaret Kanunu
- ☞ Cevdet Paşa / Fuat Paşa "Şirket-i Hayriye"

- ❑ Küçük ölçekli esnafların üretim tarzı ile Sanayi Devrimi'nin yakalanamayacağını ve bu yolla daha fazla ekonomik gelişmenin sağlanamayacağını anlayan yöneticiler, **Tanzimat'tan** hemen sonra **şirketleşme** yolunda önemli hukuki düzenlemeler yaptılar.
- ❑ Ticaret Bakanlığı ve ticaret mahkemeleri kuruldu.
- ❑ **Ticaret Kanunu** hazırlandı.
- ❑ 1850'de ilk adım olarak Boğaziçi vapur seferlerini yürütmek üzere **Cevdet Paşa ile Fuat Paşa'nın** öncülüğünde önce Şirket-i Hayriye ardından yerli ve yabancı pek çok şirket kuruldu.
- ❑ 1849'dan 1910'a kadar toplam 95 şirket kuruldu.

SERĞİ-İ UMUMİ-İ OSMANÎ'NİN AÇILMASI

- ❑ Yurt içinde ve yurt dışında Osmanlı Devleti'nin tarım ve sanayi ürünlerinin tanıtımı amacıyla ulusal ve **uluslararası sergiler** düzenlendi.
- ❑ **1863'te** İstanbul-**Sultanahmet'te** tarım ve sanayi ürünlerinin tanıtıldığı **ilk sergi** açıldı.

- ☞ Uluslararası sergiler
- ☞ 1863 / Sultanahmet / İlk Sergi

ISLAH-I SANAYİ KOMİSYONU'NUN KURULMASI

- ☞ Ahilik, lonca ve gedik
- ☞ Islah-ı Sanayi Komisyonu

- ❑ Tanzimat'la birlikte **Ahilik, lonca ve gedik** gibi geleneksel müesseseler işlevsel olmaktan çıkınca
- ❑ 1864'te Tanzimat Dönemi'nde **Islah-ı Sanayi Komisyonu** kuruldu.

1864'te kurulan bu komisyon, bugünkü ticaret ve sanayi odalarının ilk şekliydi.

DEMİR YOLU PROJELERİNİN HAYATA GEÇİRİLMESİ

- ☞ İlk demir yolu İzmir / Aydın İzmir / Turgutlu
- ☞ 1900-1908 Şam-Medine

- ❑ Sanayi İnkılabı kaçınılmaz olarak deniz yolu ve **demir yolu** ağlarının gelişimini hızlandırdı.
- ❑ **1856'da** Anadolu'da **ilk demir yolu hattı İzmir-Aydın ve İzmir-Turgutlu** (Manisa) arasında açıldı.
- ❑ **1900-1908** yılları arasında **Şam-Medine** arasında inşa edilen demir yolu bunların en önemlilerinden birisidir.

Sözün en güzeli, söyleyenin doğru olarak söylediği, dinleyenin de yararlandığı sözdür.

Aristo

SANAYİ MEKTEPLERİNİN AÇILMASI

- ✓ Sanayi kuruluşlarına nitelikli işçi yetiştirmek üzere 1864'ten itibaren İstanbul ve diğer bölgelerde erkekler ve kızlar için ayrı ayrı pek çok sanayi mektebi kuruldu.

ESNAF ŞİRKETLERİNİN KURULMASI

☞ Endüstriyel üretim
☞ Devlet sermayesi
☞ Tesisler
☞ Silah ve barut
☞ Sanayileşmede modeli
☞ Balta Limanı Ticaret Antlaşması

- ❑ Sanayi komisyonunun Batı sermayesi karşısında rekabet gücünü arttırmak amacıyla esnaf şirketleri kuruldu.
- ❑ XVIII ve XIX. yüzyıllarda Osmanlı Devleti **endüstriyel üretime** geçişte birtakım zorluklarla karşılaştı.
- ❑ XIX. yüzyılda **devlet sermayesi** ve teşebbüsüyle birçok imalathane, atölye ve fabrika kuruldu.
- ❑ Kâğıt fabrikaları, çuha ve boya imalathaneleri, ipekli dokuma atölyeleri gibi birçok **tesis** yer aldı.
- ❑ İstanbul ve çevresinde **silah ve barut** fabrikaları kuruldu.
- ❑ Osmanlı Devleti'nde Sanayi İnkılâbı'nın önemi kavranmış ve İngiltere **sanayileşmede model** alınmıştı. 1840'lara kadar sanayileşme hamleleri hızlanarak devam etti.
- ❑ Özel sektöre, fabrikaların açılması için devlet tarafından teşvikler uygulanıp idari kolaylıklar sağlandı
- ❑ Bilgi ve tecrübe yetersizliği, kötü işletmecilik ve Avrupa mallarıyla rekabetin yakalanamaması gibi nedenlerden dolayı devlet yatırımlı fabrikaların bir kısmı kapandı.

- ❑ Osmanlı Devleti'nde sanayinin güçlenmemesinin sebepleri arasında sermaye ve yetişmiş personel yetersizliği, devletin uzun vadeli stratejik sanayi planlamasının olmayışı, teknolojinin geliştirilip ilerletilememesi, 1838'de imzalanan **Balta Limanı Ticaret Antlaşması** da devletin sanayileşme hamlelerini olumsuz etkileyen önemli faktörlerdendi.

1838 BALTA LİMANI TİCARET ANTLAŞMASI

☞ İngilizlere uygulanan iç gümrük vergilerinin kaldırılması
☞ Lonca sistemi çöktü
☞ İç ve dış borçlanmaya gidildi

- ❑ Napolyon Savaşları sonrasında Osmanlı Devleti'nin dış ticaret hacmi genişlemişti.
- ❑ Osmanlı ekonomisi zirai ürünler ihraç eden, buna karşılık mamul mallar ve belirli gıda maddeleri ithal eden bir ekonomi durumuna geldi.
- ❑ Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın isyanı dolayısıyla devlet ekonomik açıdan zor bir döneme girdi.
- ❑ Ruslara karşı Osmanlı Devleti, İngiltere'den yardım almak için 16 Ağustos 1838'de Osmanlı-İngiliz Ticaret Antlaşması'nı imzaladı.

1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşması'na göre:

- Tekel sistemi kaldırıldı.
- İngilizlere diledikleri miktarda ham maddeyi satın alma imkânı verildi.
- İç ticarete Osmanlı vatandaşlarının yanı sıra İngilizlerin de katılması sağlandı.
- ihracat zorlaştırıldı, ithalat teşvik edildi.

Düşmanın kurtuluş reçetesi öldürmek içindir. Esaretin bir çeşidi de borçlandırmadır.

Sultan II. Abdülhamid Han

1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşması'yla birlikte;

- ✓ Osmanlı pazarları büyük oranda yabancıların denetimine geçti.
- ✓ Avrupa ile rekabet edemeyen Osmanlı esnafı yavaş yavaş faaliyetlerini durdurmak mecburiyetinde kaldı.
- ✓ Osmanlı ham maddeleri daha fazla ücret teklif eden Avrupalı tüccarlara satıldığından bu ham maddelerin fiyatlarında büyük artışlar gözlemlendi.
- ✓ 1850'de yapılan değişiklik ile gümrük gelirlerinin düşmesinden ve Kırım Savaşı'nın getirdiği maliyetten dolayı devlet iç ve dış borçlanmaya gitti.

SÖMÜRGEÇİLİKTE EMPERYALİZME☞ **Müstemlekecilik**☞ **Emperyalizm**☞ **Batılı emperyalist güçler**☞ **Köle ticareti**☞ **Osmanlı Devleti**☞ **Kapitülasyonlar**

- ☐ Sömürgecilik, koloncilik, kolonyalizm veya **müstemlekecilik**, bir devletin başka ulusları, devletleri, toplulukları siyasal ve ekonomik egemenliği altına almasıdır.
- ☐ **Emperyalizm** ise bir devletin başka ulusları, devletleri, toplulukları, siyasal, ekonomik ve aynı zamanda kültürel egemenliği altına alarak yayılması veya yayılmayı istemesidir.
- ☐ **Batılı emperyalist güçler**, Sanayi İnkılabı ile birlikte sömürgecilik ve emperyalizm anlayışıyla başta Afrika ve Asya Kıtaları olmak üzere dünyanın birçok bölgesini kendi çıkarları doğrultusunda sömürgeleştirdiler

- ☐ Hollanda, İngiltere, Portekiz, İspanya ve Fransa gibi ülkeler kolonileştirme hareketinin öncüleriydi.
- ☐ İngiltere, Amerika'nın yanı sıra Hindistan'ı da sömürgeleştirmek için 1599'da Doğu Hindistan Kumpanyasını kurarak İngiliz sömürgeciliğinin küresel boyutta ilk örneğini ortaya koydu.
- ☐ Batılı devletlerin sömürgecilik faaliyetleri XIX ve XX. yüzyılda da devam etti.
- ☐ Sömürge toplumlari işlenmiş olan sanayi ürünlerinin pazarı hâline getirildi.
- ☐ Sömürgeci güçler, millî çıkarlarını korumak için **köle ticaretine** yönelerek sömürgelerindeki insanları asimile ettiler.
- ☐ Amerika'nın keşfinden sonra milyonlarca siyah insan köleleştirilerek gemilerle Afrika'dan Amerika'ya taşındılar.
- ☐ Avrupalılar bir taraftan Aztek, Maya ve İnka medeniyetlerini yağmalarken diğer taraftan bu bölgelerdeki işlenmiş altın ve gümüş madenlerini Avrupa'ya transfer ettiler.
- ☐ Bu siyah köleler, ölesiye çalışarak Amerika'nın müreffeh istikbalini hazırladılar.
- ☐ **Osmanlı Devleti'nin** de dâhil olduğu bu ekonomiler zamanla tarım ürünleri ihraç edip mamul mallar ithal eden açık pazarlar ve ucuz ham madde tedarikçileri durumuna geldiler.
- ☐ İngiltere ve Batı Avrupa ekonomileri ise mamul mallarda ucuz ve kitlesel üreticiler oldular.
- ☐ Tarihsel süreç içinde Avrupa'da imal edilen mallar **kapitülasyonlar** üzerinden Osmanlı pazarını istila etti.
- ☐ XIX. yüzyıl ortalarından itibaren yerli sanayinin ve özellikle dokuma endüstrisinin gerilemesine yol açtığı gibi devletin ham madde tedarikçisi konumuna gelmesine de sebep oldu.

Deli dedikleri etrafında neler döndüğünü çözmeye başlamış bir insandır, hepsi bu.

William S. Burroughs

OSMANLI DEVLETİ'NİN SON DÖNEMLERİNDE EKONOMİK HAYAT

- ✓ Sanayi İnkılabı öncesinde eski dünyada hemen her devlet birbirine benzeyen iktisadi sorunlarla karşı karşıyaydı.
- ✓ Klasik dönem Osmanlı toplumundaki en önemli iktisadi kurum hiç şüphesiz tımar sistemidir.
- ✓ Osmanlı Devleti tımar sistemini, fethettiği tüm topraklara uygulamadı.
- ✓ Uzak bölgelerde devlet, iktisadi, toplumsal ve siyasi çalkantılara sebep olmamak için var olan kurumlara fazla müdahale etmeyerek daha esnek davrandı.
- ✓ Osmanlı Devleti, ekonomisini düzeltmek için sık sık müdahalelerden kaçınmadı.

DIŞ BORÇLAR SORUNU

- ☞ Askerî harcamalar
- ☞ 1853 Kırım Savaşı
- ☞ Tahviller (senet)
- ☞ Dış borçlanma / İngiliz hükûmeti

- ❑ XIX. yüzyıla gelindiği zaman hızla artan **askerî harcamalar** devletin vergi toplama gücünün ötesine taşmıştı.
- ❑ Savaş harcamaları iç finans piyasalarının gücünün ötesinde kaynaklar gerektiriyordu.
- ❑ Osmanlı **1853 Kırım Savaşı** devam ederken 1854'te Avrupa mali piyasalarında uzun vadeli **tahviller (senet)** satmaya başladı.
- ❑ Kısa zamanda **dış borçlanma** bütçe açıklarına karşı mücadelede başvurulan en belirgin yöntem konumuna geldi.

- ❑ Bu sürecin erken aşamalarında, Kırım Savaşı sırasında **İngiliz hükûmeti** Osmanlı Devleti'ni destekledi.
- ❑ Osmanlı hazinesi alınan borçla savaşın masraflarını karşılayamadı.
- ❑ 1855'te İngiltere ile yeni bir borçlanma anlaşması imzalandı.
- ❑ Osmanlı maliyesi üzerindeki yabancı kontrolü başladı.
- ❑ Osmanlı Devleti Londra, Paris, Viyana ve diğer Avrupa borsalarından giderek daha da kötü şartlarda büyük miktarlarda borç aldı.
- ❑ 1870'lerde dış borç ödemelerini karşılayabilmek için yeni borçlanmalara gidildi.

DÜYÛN-I UMÛMİYE İDARESİ'NİN KURULUŞU

- ☞ 1854-1874 / 15 defa borçlanma
- ☞ 93 Harbi / 1878 Berlin Konferansı
- ☞ 1879 Rüşum-ı Sitte İdaresi

- ❑ 1854-1874 yılları arasında devlet **on beş defa borçlandı**.
- ❑ "93 Harbi" olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında Osmanlı Devleti çok ağır bir yenilgiye uğradı.
- ❑ Dış borç ödemelerinde sıkıntılar ortaya çıktı.
- ❑ **1878 Berlin Konferansı'nda** ele alınan konulardan biri Osmanlı Devleti'nin dış borçlarını ödemesiydi.
- ❑ **1879'da Rüşum-ı Sitte İdaresi** kuruldu.

Bir tartışma sırasında, kızdığımız anda gerçek için uğraşmayı bırakır, kendimiz için uğraşmaya başlarız.

Goethe

Rüsum-ı Sitte 1881

- ✓ 1881'de kurulan ve Osmanlı Devleti'nin 6 önemli gelir kaynağından elde edilen geliri yabancıların tahsiline veren kurumdur.
- ✓ Başlangıcında, Osmanlı mali yapısı içindeki altı ayrı mal ve hizmetten alınan ve hasılatı galata bankerlerine olan borçların ödenmesine tahsis edilen vergilerdir.
- ✓ Berlin Kongresi sırasında alacaklılar kendi çıkarlarına göre şekillendirdi.
- ✓ Toplanması ve yönetilmesi bu kongre sırasında yayınlanmış Muharrem Kararnamesi ile kurulmuş daha sonra da Düyun-u umumiye idaresine bırakıldı.
- ✓ Bunlar sırasıyla: tuz, tütün, alkol, balık ve ipek böceği kozasından alınan vergiler ile damga resmidir.

- ❑ Rüsum-ı Sitte İdaresinden istenilen sonuç elde edilemedi.
- ❑ Osmanlı Devleti, alacaklı tarafların temsilcilerini İstanbul'a çağırdı.
- ❑ 1881'de yapılan toplantılar bir anlaşma ile sonuçlandırıldı.

Ramazan Kararnamesi 30 Ekim 1875**Muharrem Kararnamesi
20 Aralık 1881****Düyûn-ı Umûmiye İdaresi 1881**

Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır, ancak Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır.

ATATÜRK

**Ramazan Kararnamesi
30 Ekim 1875**

- ✓ Osmanlı Devleti 1854 Kırım Savaşı'ndan sonra ilk kez borçlanmaya başlamıştır.
- ✓ Bu tarihten itibaren 20 yıl boyunca çeşitli aralıklarla iç ve dış piyasalardan borçlanılmıştır.
- ✓ Ancak bu kaynaklar verimli değerlendirilemediğinden dolayı borçların vadesi gelince ödeme sıkıntısı çekilmiş, zamanla anapara ve faizler ödenemez hale gelmiştir.
- ✓ En nihayetinde 1874-1875 yıllarında bütçe dengesi tamamen bozulmuş, gelirler borç faizlerini bile karşılayamaz olmuştur.
- ✓ Bunun neticesinde 30 Ekim 1875 tarihinde "Ramazan Kararnamesi(Ramazan Kanunnamesi) ile maliyenin iflası ve borçların ödenmesi ile ilgili bir plan ilan edilmiştir.
- ✓ Nisan 1876 tarihinden sonra ise borç geri ödemeleri tamamen durdurulmuştur.

- ❑ Bu anlaşmada alınan kararlar hicri Muharrem ayında ilan edildiğinden, "**Muharrem Kararnamesi**" adıyla anıldı.
- ❑ II. Abdülhamit idaresi, alacaklıların bağlı oldukları devletleri muhatap almak yerine doğrudan alacaklıları muhatap alıp uluslararası baskıyı az da olsa hafifletti.
- ❑ 1881'de Rüsum-ı Sitte İdaresi feshedildi.
- ❑ "Muharrem Kararnamesi" doğrultusunda "**Düyûn-ı Umûmiye İdaresi**" kuruldu
- ❑ İstanbul merkezli komisyonda İngiltere, Hollanda, Fransa, Almanya, Avusturya, İtalya ve Osmanlı Devleti'nden birer üye bulunuyordu.
- ❑ Düyûn-ı Umûmiye İdaresi Millî Mücadele sonrasına kadar sürdü.
- ❑ 1923'te Lozan Barış Antlaşması'nda dış borçlar meselesi tekrar ele alındı.

- ❑ Türkiye Cumhuriyeti kendi payına düşen borçları taksitlendirdi.
- ❑ Son taksit 1954'te Adnan Menderes Dönemi'nde ödendi.

Muharrem Kararnamesi 1881

- ✓ 1876-1881 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin borçların ödenmesiyle ilgili mali sistemi düzenleyici çalışma yapamamıştır.
- ✓ Sonrasında, alacaklı devletler ve bankerler yoğun baskı ve lobileri ile çeşitli müzakereler yapmışlar ve alacaklılar anaparadan önemli ölçüde indirim yapmıştır.
- ✓ Karşılığında 20 Aralık 1881'de Muharrem Nizamnamesi (Kararnamesi) ile borçların ödenmesi için devletin iktisadi faaliyetlerinin yönetimi yabancıların kontrolüne verilmiştir.
- ✓ Bundan sonra Avrupalı devletler Tuz, İpek, Tütün, Alkollü içecek ve balık sektörlerinden gelecek olan vergilere el koymuştur. Avrupa sermayesinin etkinliği artmıştır.

- ❑ Kararnameye göre borçların ödenmesi için devletin tüm iktisadi faaliyetlerini yabancılar adına kontrol etmek amacıyla Duyun-u Umumiye (Borçlar İdaresi) kurulmuştur.
- ❑ Bu kararname neticesinde devlet ekonomik olarak bağımsızlığını kaybetmiştir.

Bazen kapanmakta olan bir kapıya o kadar uzun süre bakabilirsiniz ki; açık olanı çok geç görürüz.

Graham Bell

Duyun-u Umumiye 1881

- ✓ 1881-1939 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun iç ve dış borçlarını denetleyen kurumdur.
- ✓ II. Abdülhamit döneminde kurulmuştur. Sözcük, "Genel Borçlar" anlamına gelir. Duyun-u Umumiye kurulduğu yıldan itibaren, Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik ve mali yaşamı üzerinde etkili bir rol oynamıştır.
- ✓ Osmanlı İmparatorluğu 1854 yılında dış borçlanmalara başlamış ve 1874 yılına kadar 15 ayrı dış borçlanma yapılmıştır. Bu dönem içinde 239 milyon lira borçlanıldığı halde, hükümetin eline yalnızca 127 milyon lira geçmiştir.
- ✓ Lozan Antlaşması ile, Osmanlı İmparatorluğu'nu yarı sömürge seviyesine indiren bu kurumun vergi gelirlerini denetlemesi sona erdirildi. Sadece borçların alacaklılara paylaştırılması görevini sürdürmeye devam etti.
- ✓ Bu borçlar, İmparatorluk çöktükten sonra, İmparatorluk topraklarında kurulan devletler ve Türkiye arasında paylaştırıldıysa da en büyük borç yükü Türkiye'ye verilmiştir.
- ✓ Türkiye Duyun-u Umumiye'ye olan borcunun son taksitini, ilk dış borcun alınmasından tam bir yüzyıl sonra, 1954'te ödedi.
- ✓ En son faizini 1981'de ödedi.

Her şeyi bildiğini sanma! Gerçekte çok bilgili olsan da kendine cahilim diyebilececek cesaretin olmalı.

Ivan Pavlov

İTTİHAT VE TERAKKİ'NİN MİLLÎ İKTİSAT POLİTİKASI

- ☞ İktisat politikaları
- ☞ Ekonomik birlik
- ☞ Türk ve Müslüman burjuvazisi
- ☞ Ziya Gökalp
- ☞ Bâbîâli Baskını
- ☞ Cumhuriyet Dönemi
- ☞ Kapitülasyonlar / Duyunu Umumiye
- ☞ Yabancı sermayeli şirketler
- ☞ Anonim Şirketler
- ☞ Kredi kurumları
- ☞ İstihlaki Millî Cemiyeti
- ☞ Millî İktisat Nezareti

- ❑ Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı Devleti'nde başlayan ekonomik gelişme ve yaklaşımlar Cumhuriyet Dönemi'nde ortaya çıkan birçok fikir ve uygulamanın da temelini oluşturdu.
- ❑ İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin başlattığı millî iktisat ve millî bankacılık politikaları bu gelişmelerin başında gelmekteydi.
- ❑ Meşrutiyet'in ilanı ve sonrasında millî **iktisat politikaları** gündeme geldi.
- ❑ Millî iktisat politikasının fikri temeli, millî birliği, **ekonomik birlikle** kurma projesine dayanmaktaydı.
- ❑ İttihatçılar bu kapsamda, yabancı burjuvazinin yerine **Türk ve Müslüman burjuvazisinin** geçmesini hedefledi.
- ❑ İttihat ve Terakki Cemiyeti, ekonominin millî bir karakter kazanmasını Türklüğün varlığı için zorunluluk olarak görmüştü.
- ❑ **Ziya Gökalp** "Türlere bir millet karakteri kazandıracak ve bir Türk kültürünün oluşmasına katkıda bulunacak etkenlerden biri millî ekonomidir" diyerek bu karşılıklı ilişkiyi açıkça ifade etmiştir.

- ❑ Dünya Savaşı'na girdikten sonra bütün dünyada olduğu gibi iç ve dış ticarete büyük sıkıntılar yaşandı.
- ❑ 23 Ocak 1913'te **Bâbîâli Baskını'yla** İttihat ve Terakki tek başına iktidara geldiği için gücü de elinde bulunduruyordu.
- ❑ Bu güçle liberal iktisadî sistemi terk eden cemiyet, millî bir iktisat sistemine doğru adımlar atmaya başladı.
- ❑ **Cumhuriyet döneminde** İzmir İktisat Kongresi 1923 yılında düzenlenmiştir.
- ❑ Millî iktisat politikaları çerçevesinde bazı adımlar atıldı.
- ❑ 1914'te **kapitülasyonlar** kaldırıldı ve Düyûn-u Umûmiye faaliyetleri askıya alındı.
- ❑ 1916'da ticari işlemlerde Türkçenin kullanılmasını zorunlu kılan bir yasa meclisten geçirildi.
- ❑ **Yabancı sermayeli şirketler** denetim altına alındı.
- ❑ Çıkarılan kanunlarla yeni gümrük yasaları onaylanarak yürürlüğe girdi.
- ❑ 1914-1918 yıllarında **anonim şirketler** kurularak şirketlerin sayıları artırıldı. (Millî Mahsulat Anonim Şirketi, Millî İthalat Kantariye Anonim Şirketi vb.)
- ❑ Devlet bankacılığı anlayışıyla yeni millî **kredi kurumları** oluşturuldu.
- ❑ Osmanlı Devleti'nde ticaretle uğraşanlar ve zanaatkârlar ile o zamana kadar vergiden muaf olan tüm yabancılar, vergiye tabi tutuldu.
- ❑ Boykotlar, Yerli Malı Kampanyaları ve Millî İktisat Millî iktisatın yükselişini çeşitli gelişmeler desteklemiştir.
- ❑ Millî banka görüşü Balkan Savaşı sonrasında daha da güçlenmiştir.
- ❑ Millî iktisatın oluşmasında 1911 yılında Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhak etmesi sonrasında ortaya çıkan boykotların etkisi önemlidir.
- ❑ İtalya'nın aynı yıl Trablusgarp'ı işgal etmesi ve Balkan savaşlarının oluşturduğu koşullar, milliyetçi tepkileri arttırmıştır.

- ❑ Milliyetçilik akımının ürünü olan dernekler ekonomik alana el atmışlardır.
- ❑ Yabancı malları boykot ve yerli malına yönelme kampanyaları, Türk Ocaklarından taşarak halka heyecan kazandırmıştır.
- ❑ Bu amaçla 1912'de **İstihlaki Millî Cemiyeti**, 1917'de de Halka Doğru Cemiyetleri kurulmuştur.
- ❑ Siyasi iktidar kısa sürede millî duyguların yükselişine tepki vererek
- ❑ "Ticaret ve Ziraat Nezareti'nin adını "**Millî İktisat Nezareti**" olarak değiştirmiştir.
- ❑ Ekonomik bağımsızlığa giden yolda en önemli adım kapitülasyonların kaldırılması olmuştur.

